

Bild av Tyskland

Om inte en internationell katastrof inträffar, "kommer Tyskland att förbli ett av frihetens starkaste fästen: vi i USA har i vår nya allierade en mäktig och pålitlig bundsförvant i de svåra dagar som ligger framför oss". Med dessa ord avslutar James Conant, förut rektor vid Harvard, under fyra år den amerikanska regeringens högste representant i Västtyskland, sin nyss utgivna bok om den tyska utvecklingen efter kriget. Den ljusa och optimistiska bild av det demokratiska Tyskland som boken ger återspeglar en utbredd och auktoritativ amerikansk opinion. Västtyskland framstår som den enda stora och stabila demokratin och tillika som "USA:s främsta stöd på den europeiska kontinenten. Det är märkligt att denna bild skall vara den förhärskande tretton år efter andra världskrigets slut. Men Conant ger övertygande skäl för sin åsikt.

En jämförelse mellan de tolv årens tyska politik efter första världskriget och motsvarande tidrymd efter andra världskriget är belysande. Under Weimarrepubliken var antalet regeringar mellan 1919 och 1930 sjuttio, av vilka många stöddes blott av en minoritet i riksdagen, under Bonnrepubliken 1949—1958 har en enda regeringschef funnits, och det något växlande parlamentariska underlaget har i regel varit en klar majoritet i förbundsdagen. De fullmaktslagar och diktaturparagrafer som spelade en så stor roll under den förstnämnda perioden har alls ingen motsvarighet under Bonnregimen. Ännu viktigare är att nu alla partier av någon betydelse står på demokratins grund, medan partier som ville återinföra kejsardömet eller upprätta en kommunistisk eller nationalistisk diktatur alltid var starka under Weimartiden och genom att diskreditera och sabotera parlamentarismen undergrävde statsskicket. På hösten 1930, knappa tolv år efter krigets slut, började den avgörande frammarsch för ytterlighetspartier som skulle kasta demokratin över ända; vid samma tid efter andra världskriget är de mot regimen lojala partier allena rådande i Bonn.

Varpå beror skillnaden? I någon formel kan den naturligtvis inte sammanfattas. Conant betonar de ekonomiska kriserna efter det första världskriget och deras ödesdigra följder för politiken. Sammanhanget är tydligt, och Weimarparlamentarismens lugnaste tid var de fyra fem åren av ekonomisk återhämtning 1924—1929. Men dels är det klart att de ekonomiska kriserna i början på 1920-talet och efter 1929 delvis berodde på den politiska instabiliteten och oförmågan av effektiv handling, dels var även Weimars korta skede av relativt politiskt lugn ett tumult i jämförelse med Bonn. Viktigare är sannolikt att nederlaget 1945, i motsats till nederlaget 1918, genom sin katastrofala karaktär fick tyskarna i gemen att vända sig från imperialismen och den militära traditionen, att den kommunistiska propogandan förlorat sin jordmän i Västtyskland genom Östtysklands ohyggliga erfarenhet och att de grupper som främst uppbar nationalismen mist sin styrka genom ändringar både i den sociala strukturen och den ideologiska miljön.

Conant understryker också att man inte bör se det diktaturstyrda Tyskland som ett enhetligt nazistiskt Tyskland och att de som nu styr landet till mycket stor del var motståndare till eller åtminstone kritiska mot Hitlerregimen. Han erinrar om att öppna aktioner mot Hitlers tyranni framstod

som omöjliga eller hopplösa och att hela det tyska folket inte får göras ansvarigt för nazismens gemenheter. Han citerar några satsar av Etonrektorn Robert Birley: "Om det inte finns någon ursäkt för tyskarna i påståendet att de inte visste vad som skedde, finns det inte heller någon ursäkt för oss. När nazisterna cyniskt erkände sina mål och sina medel talade de över gränserna. Vi visste mycket väl vad mordet den 30 juni 1934 betydde. Vi läste på den tiden om förföljelsen av judarna och alldeles tillräckligt även om koncentrationslägren för att begripa vad de innebar. Och ändå, tills kriget bröt ut, gjorde vi så eländigt litet för att ens låta dem som stod emot nazisterna i Tyskland känna att de hade sympatisörer i vårt land."

På ett par punkter bör Conants utrikespolitiska synpunkter framhåvas. Conant anser det nödvändigt att amerikanska trupper står kvar i Västtyskland och i Berlin. Eljest kan en rysk eller östtysk erövring fullbordas på några få dagar, och det är osäkert om Amerika kommer att gå till strid då väl en sådan erövring skett; att dra tillbaka Nato-trupperna är därför att inbjuda ryssarna till attack. Några förhoppningar om en snar tysk återförening har Conant inte, och han utgår tydligen från att Västtyskland och dess allierade inte kan göra mycket åt saken. Möjligt är att på lång sikt läget kan förändras genom en uppmjukning av den ryska regimen och ökad rörelsefrihet för satelliterna, särskilt Polen. Alla tyskar önskar återförening, och alla partier måste därför tala om den som något uppnåeligt, men i denna punkt är Adenauers och Ollenhauers taktiska linjer lika utsiktslösa.